

OPTIMALISERING TEXTIELKETEN IN GEMEENTE UTRECHTSE HEUVELRUG

GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG

Bart van Kalkeren
Maart 2018

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3
2	Huidige situatie	3
2.1	Inzameling en kwaliteit	3
2.2	Inzameling en volumes	4
2.3	Eurowinkel	4
3	Bevindingen, conclusies en aanbevelingen	5
3.1	Verbeteren van de kwaliteit	5
3.2	Optimaliseren van de inzameling	5
3.3	Sorteren van textiel	6
3.4	Opzet van een winkel	7
3.5	Afzet textiel naar de handel	7
4	Samenvatting van aanbevelingen	8
4.1	Kwaliteitsverbetering	8
4.2	Verhogen ingezameld volume	8
4.3	Sorteren van textiel	8
4.4	Opzet van een winkel	8
4.5	Afzet van textiel naar de handel	8
4.6	Algemeen	9
5	Milieu en circulaire economie	9
6	Werkwijze en bronnen	9
6.1	Bronnen	9

1 Aanleiding

De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft gebruik gemaakt van de regeling 'VANG-support' van de NVRD, door ondersteuning te vragen bij de optimalisering van de textielinzameling. Na selectie door de NVRD is VK Management Consultancy aangewezen als de partij die hierbij ondersteunt en adviseert. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode 4 januari – 9 maart 2018 en nam inclusief deze rapportage 34 uur in beslag.

In de loop van het project is de scope van het project verbreed naar het onderzoeken van een meer algemene optimalisatie van de keten waarbij tegelijkertijd een 'ideaal scenario' is ontstaan dat bestaat uit:

- Verbeteren van de kwaliteit van het ingezamelde textiel
- Optimaliseren van de inzameling (met name kwantitatief)
- Sorteren van het textiel, bij voorkeur met inzet van social return¹
- Opzet van een winkel waarin een gesorteerde 'toplaag' van het textiel wordt verkocht
- Afzet van het resterende textiel naar de handel

Bij het onderzoek werd primair samengewerkt met, en gerapporteerd aan de Biga Groep in Zeist. Deze SW-instelling is de beoogde uitvoerder en contractpartner in het nieuwe concept. Als SW-instelling heeft het bedrijf er gezien de aard van het bedrijf en hun doelstellingen, groot belang bij om maximaal social return in te zetten. Geldelijke winst is niet het primaire doel – ook mensen uit een uitkering of bijstand halen wordt als winst beschouwd.

De gemeente heeft bij aanvang van de opdracht aangegeven geen uitgewerkte business case te verwachten, maar eerder actuele input op basis waarvan een (of meerdere) business case(s) uitgewerkt kunnen worden.

Bij het advies in dit rapport is uitgegaan van een maximale balans tussen sociale economie, circulaire economie en economische aantrekkelijkheid.

2 Huidige situatie

2.1 Inzameling en kwaliteit

Utrechtse Heuvelrug is een gemeente met 50.000 inwoners en 7 kernen: Amerongen, Doorn, Driebergen-Rijsenburg, Leersum, Maarn, Maarsbergen en Overberg. In het gebied wordt textiel zowel boven- als ondergronds ingezameld. De inzamellocaties zijn divers maar deze zijn voornamelijk te vinden op milieustraten (gemeentewerf), op straat en bij winkels. De kwaliteit van het ingezamelde textiel is niet gemeten op basis van onder- of bovengronds en de locatie van de containers, maar de indruk is dat de bovengrondse inzameling bij winkels doorgaans de beste kwaliteit genereert. Daaraan moeten drie constatering van de markt worden toegevoegd.

- Ten eerste wordt sinds een aantal jaren een verruimde inzamelregel toegepast waardoor de consument niet alleen oude kleding maar ook overig (huishoudelijk) textiel in de containers mag deponeren. Hierdoor worden verbrandingskosten van restafval bespaard, maar de relatieve waarde van het textiel vermindert omdat de additionele volumes meestal 'ondersoorten'² betreffen.

¹ Met 'social return' (SR) wordt bedoeld de inzet van arbeidskrachten met een afstand tot de arbeidsmarkt

² 'Ondersoorten' zijn textielstromen die geen positieve economische waarde hebben

- Een tweede constatering is dat de kwaliteit³ van het textiel uit ondergrondse inzameling minder is dan uit bovengrondse inzameling. Daaraan lijken twee redenen ten grondslag te liggen. Ondergrondse containers zijn nooit geheel vrij van grond- en regenwater waardoor het textiel vaak nat wordt en daardoor slecht te sorteren is en waarde verliest. Daarnaast is de consument bij ondergrondse containers blijkbaar eerder geneigd deze te beschouwen als ‘algemene’ afvalbak waardoor er vaak restafval bij het textiel wordt aangetroffen. Kwaliteit van textiel uit bovengrondse containers is beter en textiel dat voortkomt uit huis-aan-huis inzameling lijkt de beste kwaliteit te genereren. Hierbij komt nog het feit dat inzamelen vanuit ondergrondse containers een specifieke logistiek vraagt die niet door Biga kan worden uitgevoerd. De daardoor -potentieel- ontstane afhankelijkheid wordt als ongewenst gezien.
- Ten derde is de textielmarkt de laatste jaren ‘ingestort’; tot enkele jaren terug was het een zeer attractieve markt met niet al te veel aanbod vanuit West-Europa maar wel veel vraag vanuit Afrika en Oost-Europa; dit leidde tot hoge waarde van het materiaal. Meer aanbod, verzadiging van de markt en de instabiele situatie in de regio Rusland/Oekraïne hebben deze waarde onder druk gezet en doen dalen.

2.2 Inzameling en volumes

In het verzorgingsgebied wordt jaarlijks circa 300.000 kilo textiel ingezameld. 80.000 kilo daarvan vindt zijn weg naar de zogenaamde ‘Eurowinkel’ in Driebergen. De resterende 220.000 kilo wordt voornamelijk ingezameld door ‘charitatieve’ instellingen zoals Sympany en Reshare (Leger des Heils). Met deze partijen zijn contracten overigens opgezegd waardoor er vrijheid is de overeenkomsten te vernieuwen of met andere partijen in zee te gaan. Naast deze bekende en vergunde partijen zijn er ook andere partijen actief die inzamelacties organiseren en bij supermarkten inzamelen. De activiteiten van deze partijen moeten worden gestopt of zij zullen moeten aansluiten bij de nieuw te ontwikkelen opzet.

Specifiek wordt opgemerkt dat de huidige inzamelaars (Sympany en Reshare) niet als transparante partners worden beschouwd. Dit geldt met name ten aanzien van de opbrengsten van het textiel maar ook de mate waarin winst daadwerkelijk en significant aan goede doelen wordt besteed.

De genoemde volumes representeren 4,4 kilogram per inwoner, terwijl het potentieel 10,5 kilogram per inwoner is. Dit is overigens een gemiddelde; er kunnen verschillen zijn tussen de gemeentekernen onderling. Dit inzamelpercentage van 42% is laag en geeft nog een te groot verschil met de VANG-doelstelling van 75% in 2020.

2.3 Eurowinkel

De Eurowinkel is een lokaal initiatief in Driebergen waar de consument tegen een vast tarief (€ 1) 1 kledingstuk kan kopen. In de drie openingsdagen zouden rond 1500 kledingstukken worden verkocht. Met het management zijn afspraken gemaakt over het respecteren van elkaars werkgebied. Ook is er eerder gesproken over een vorm van samenwerking, maar dit heeft tot op heden geen doorgang gevonden.

³ Voor ‘kwaliteit’ kan feitelijk ook ‘waarde’ worden gelezen

3 Bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Onder 'Aanleiding' zijn de elementen van een 'ideaal scenario' genoemd. Ten aanzien van deze afzonderlijke elementen worden hieronder de bevindingen weergegeven.

3.1 Verbeteren van de kwaliteit

Zoals eerder aangegeven zijn er landelijk verschillende kwaliteitsniveaus vastgesteld van ingezameld textiel waarbij een groot deel van de oorzaak van die verschillen wordt gelegd bij het inzamelsysteem (boven- of ondergronds) en de locatie van de inzamelmedia. In het verzorgingsgebied van Utrechtse Heuvelrug is dat niet gemeten en 'formeel' vastgesteld maar logischerwijs wijkt dat niet af van het landelijke beeld.

Geadviseerd wordt om een onafhankelijke partij de verschillende kwaliteitsniveaus te laten meten met name op basis van onder- en bovengronds en de locatie van de inzamelmedia. Afhankelijk van de resultaten van die analyse kan de inzameling van het textiel worden geoptimaliseerd. Indien met een afnemer prijsafspraken worden gemaakt over de huidige kwaliteit van het textiel, moet worden vastgelegd dat de opbrengst wordt verhoogd indien de kwaliteit verbetert. Aangezien huis-aan-huis inzameling een goede kwaliteit textiel voortbrengt zal dit in een nader te bepalen frequentie ingevoerd worden waarbij bovendien social return kan worden ingezet – zowel voor het distribueren van inzamelzakken als voor de inzameling.

Indien -zoals verwacht- de kwaliteit van het textiel uit ondergrondse containers slecht(er) is moet overwogen worden de inzameling van textiel op die manier te wijzigen, maar tegelijk een nieuwe bestemming voor de containers aan te wenden. Gedacht kan worden aan de inzameling van de PMD-fractie die veel minder gevoelig is voor de genoemde invloeden dan textiel.

3.2 Optimaliseren van de inzameling

Vastgesteld is dat het huidige inzamelvolume en -percentage laag is ten opzichte van zowel de VANG-doelstelling als het potentieel. Geadviseerd wordt om realistische doelstellingen voor de tweede helft van 2018, 2019 en 2020 te beschrijven en de acties te bepalen die daaraan gaan bijdragen. Die acties zullen voornamelijk liggen in de context van communicatie en zichtbaarheid van de inzamelmedia. De burger zal maximaal, dus via verschillende media, actief geïnformeerd dienen te worden over de mogelijkheid van aparte inzameling van textiel zowel huis aan huis als de locaties van de inzamelmedia. Dit geldt vanzelfsprekend ook ten aanzien van de data en tijdstippen van huis-aan-huis inzameling. In het algemeen dient benadrukt te worden dat aparte inzameling van textiel bijdraagt aan het milieu en aan sociale werkgelegenheid. Afhankelijk van de uiteindelijke business case kan zelfs wellicht enige financiële prikkel worden toegevoegd, zoals enige verlaging van de afvalstoffenheffing vanwege vermeden verbrandingskosten. Vanzelfsprekend dient dit punt met name door de verantwoordelijke communicatie- of PR-afdeling te worden opgepakt. Ook ten aanzien van het verhogen van de inzamelcijfers dient huis-aan-huis inzameling als een middel te worden beschouwd.

Bij huis-aan-huis inzameling is van belang te voorkomen dat andere partijen dan de Biga Groep de zakken met textiel 'wegkopen'. Hiertoe moet worden overwogen om aanmelding via een website mogelijk te maken of de inzamelaars te laten aanbellen op een moment dat de meeste bewoners thuis zullen zijn, bijvoorbeeld rond etenstijd.

Ingeval van een nieuw ontwikkeld concept kan alsnog samenwerking met de Eurowinkel worden overwogen.

Onbekende en niet-vergunde partijen worden geïdentificeerd en gesommeerd hun inzamelactiviteiten te staken óf aan te sluiten bij een nieuwe opzet.

Ten aanzien van de inzameling wordt ook een duidelijke rol toebedeeld aan de inzet van social return. Daarbij moet met name worden gedacht aan:

- Uitzetten inzamelzakken
- Inzamelen
 - Huis aan huis
 - Containers legen
- Containers reinigen
- Folders verspreiden
- Interne voorbereiding zoals digitaal printen, postvoorbereiding enz.

De inzet van social return zal worden aangestuurd door de Biga Groep waardoor in tegenstelling tot de huidige inzamelaars maximale transparantie wordt gegarandeerd en waarbij winsten deels beschikbaar worden gesteld ten behoeve van projecten in de sociale of hulpsfeer.

Het verhogen van de inzamelvolumes is ook mogelijk door in te schrijven op aanbestedingen van gemeenten in de regio en door aandeelhoudende gemeenten van de Biga Groep te laten aansluiten bij het nieuwe concept.

3.3 Sorteren van het textiel

Het doel van textielsortering is normaliter waardetoevoeging en niet werkgelegenheid creëren. De bedoelde waardetoevoeging komt feitelijk neer op het genereren van zuivere textielstromen die bij afzet een hogere waarde hebben dan wanneer zij integraal worden verkocht. Een andere wijze van textiel sorteren is geen selectie van materiaalsoorten maar van kleding naar klassen van draagbaarheid en modebeeld. Beide vormen van sortering worden in het algemeen beschouwd als een specialisme dat vooral gedaan kan worden door mensen met een duidelijke 'feeling' voor het product. De inzet van social return in deze context is mogelijk maar vraagt training van de sorteerdere en zal alleen mogelijk zijn door een geselecteerde groep van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Een goed voorbeeld daarvan is gezien bij de SW-instelling Paswerk in Cruquius; een aanbeveling is om contact te leggen met dit bedrijf.

De aanbeveling in dit kader is om niet met een dergelijk scenario te starten maar dit wel open te houden als mogelijkheid voor de nabije toekomst.

Voor de korte termijn wordt aanbevolen een partnership te sluiten met een bedrijf dat textiel afneemt en sorteert en op termijn kan begeleiden bij de opzet van een sorteeractiviteit in samenwerking met de Biga Groep in het verzorgingsgebied van Utrechtse Heuvelrug. Deze partner bevindt zich idealiter in de omgeving van het gebied en is mogelijk gevonden in het bedrijf Kringtex⁴ in Amersfoort en Utrecht. Kringtex heeft een aantal stichtingen (kringloopbedrijven) als aandeelhouders en hecht waarde aan de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Een groot voordeel van dit bedrijf ten opzichte van veel andere spelers is de waarschijnlijke culturele match met de Biga Groep.

⁴ www.kringtex.nl

Kringtex biedt aan om het textiel van Utrechtse Heuvelrug af te nemen en hier een marktconforme vergoeding voor te betalen. Hierover meer in 3.5. Kringtex wil graag samenwerken en in die samenwerking ook ondersteunen bij het onderzoeken van de kwaliteit van het textiel en de mogelijkheden tot verbetering ervan.

Ten aanzien van de inzet van social return biedt Kringtex aan om een nader overeen te komen aantal mensen vanuit de Biga Groep in te zetten bij de sorteeractiviteiten in Amersfoort of Utrecht. Dit is gezien de geringe afstand (20 respectievelijk 11 kilometer) een goede optie en biedt een aantal gunstige effecten: er worden tóch mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt ingezet in het sorteren van textiel en de organisaties doen wederzijdse ervaring op die op termijn kan leiden tot intensivering en uitbreiding, al dan niet in de vorm van een sorteeractiviteit in Utrechtse Heuvelrug. Bovendien wordt hiermee een springplank naar betaald werk gerealiseerd.

3.4 Opzet van een winkel

In het ideaal scenario waarin Biga Groep zelf, met inzet van social return textiel zou sorteren, zou de mogelijkheid bestaan om een toplaag, doorgaans circa 6% van het ingezamelde textiel, uit te sorteren en aan te bieden voor verkoop in een 'eigen' winkel. Dit scenario lijkt vooralsnog niet aan de orde om de volgende redenen.

Zoals opgemerkt bij 3.3 is het in eerste instantie niet raadzaam om te starten met een eigen sortering; hierdoor wordt dus ook geen eigen verkoopbaar textiel gegenereerd. Daarbij komt een financieel element; door de verkoop van kleding zou voldoende budget gerealiseerd moeten worden om zowel pand als bijkomende (personeels)kosten te kunnen bekostigen. De overweging van vrijmaken van budget zou gemaakt moeten worden als de nieuwe opzet met partnership met Kringtex loopt.

Mócht de verkoop van tweedehandskleding een sterke wens blijven, dan kan een aantal opties worden overwogen:

- Wel realiseren maar op termijn – na (in samenwerking) opgedane ervaring
- Een samenwerking aangaan met een al bestaande (kringloop)winkel en daar het textiel verkopen
- Een samenwerking aangaan met de Eurowinkel
- Een model waarbij Kringtex een geschikte kwaliteit textiel teruglevert als voeding voor de winkel

De onderste twee opties worden vooralsnog als onwenselijk gezien.

Indien op termijn sprake zou zijn van een winkel, zal er ook een niet-verkochte stroom ontstaan. In plaats van deze terug te brengen in de keten kan worden overwogen deze te doneren aan zogenaamde 'weggeefwinkels' waar de armsten kosteloos aan kleding kunnen komen. Geldelijk gezien kan dit worden beschouwd als inkomstendering, maar het onderstreept wel het sociale karakter van het nieuwe initiatief en draagt bij aan positieve PR.

3.5 Afzet textiel naar de handel

Zoals beschreven bij 3.3 wordt een samenwerking met Kringtex aanbevolen. Kringtex zou in dit model het textiel afnemen waarbij een vergoeding wordt betaald op basis van een op een nulpunt gemeten kwaliteit. Als eerste indicatie wordt minimal € 0,50/kilo genoemd. Kringtex zal de kwaliteit van het geleverde textiel monitoren en de vergoeding daar mogelijk op aanpassen. Aangezien de verwachting is (3.1) dat de kwaliteit van het textiel zal verbeteren kan dit alleen maar gunstige financiële gevolgen hebben.

4 Samenvatting van aanbevelingen

4.1 Kwaliteitsverbetering

- Door onafhankelijke partij laten onderzoeken welke wijze van inzamelen en welke inzamellocaties welke kwaliteit textiel genereren; daar binnen de bestaande mogelijkheden de inzameling op aanpassen.
- Op basis van informatie uit de markt, voorbereidingen treffen om alleen bovengronds in te zamelen.
- Alternatieve aanwending voor ondergrondse containers zoeken.
- Zo snel mogelijk een operationeel en communicatieplan uitwerken voor huis-aan-huis inzameling met inzet van social return.

4.2 Verhogen ingezameld volume

- Doelstellingen bepalen voor dit jaar en komende jaren gebaseerd op huidig inzamelvolume en VANG doelstelling.
- Doorlopend aandacht vestigen op de textielinzameling door adequate communicatie.
- Veel communicatie besteden aan nieuw model van inzameling, afzet en inzet social return.
- Huis-aan-huis inzameling.
- Onbekende en niet vergunde partijen aanpakken of laten aansluiten.
- Overwegen samenwerking met de Eurowinkel – voorwaarde is dat Eurowinkel in een samenwerking geen dominante rol heeft.
- Inschrijven op aanbestedingen van gemeenten in regio.
- Aandeelhoudende gemeenten Biga Groep laten aansluiten.

4.3 Sorteren van textiel

- Starten met overeenkomst met Kringtex.
- Onderzoeken van een partnership met gespecialiseerde textielsorteerder in de geografische omgeving – primair wordt een samenwerking met Kringtex aangeraden.
- Met deze partner nagaan in welke mate en onder welke voorwaarden, personeel van Biga Groep bij Kringtex ingezet kan worden voor sortering.
- Afzet van het textiel ter sortering bij Kringtex.
- In latere instantie nagaan of in samenwerking met Kringtex, textielsortering in Utrechtse Heuvelrug alsnog een optie is.
- Oriëntatie bij Paswerk.

4.4 Opzet van een winkel

- Geen prioriteit aan geven, wel onderzoeken.
- Indien wel een overweging of sterke wens: mogelijkheden met Kringtex of een reeds actieve partij bespreken.

4.5 Afzet van textiel naar de handel

- Afzet van het textiel passend in het kader van samenwerking met Kringtex.

- Eventueel kan een voorkeurs samenwerkingsmodel met voorwaarden worden geformuleerd dat met meerdere partijen wordt besproken – dit om desgewenst een keuze te kunnen maken uit meerdere aanbieders.

4.6 Algemeen

Ten slotte is een algemene aanbeveling de Biga Groep aan te wijzen als uitvoerende partij van dit nieuwe concept. Vanuit Biga Groep bestaat de wens een overeenkomst van minimaal 5 jaar aan te gaan met aanvullende afspraken indien een situatie zou ontstaan dat Biga Groep om enige reden niet meer in staat zou zijn de overeenkomst adequaat uit te voeren.

5 Milieu en circulaire economie

Aangezien de tweedehands textielsector wordt beschouwd als een aantrekkelijke markt is er de neiging deze vooral te beoordelen op economische waarden. Daarnaast wordt de markt, ook in dit geval, vaak gekoppeld aan de inzet van social return. De neiging ontstaat daardoor om te vergeten dat aan de separate inzameling en het hergebruik van textiel, een belangrijke bijdrage wordt geleverd aan het milieu. Iedere kilo textiel die apart wordt ingezameld, hoeft niet te worden verbrand. Los van een significant kostenverschil is dat ook milieuwinst.

De Nederlandse overheid hecht grote waarde aan de transitie naar een circulaire economie; in het Grondstoffenakkoord staan afspraken om de Nederlandse economie in 2050 volledig te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. De achtergrond van circulaire economie ligt in de constatering dat natuurlijke grondstoffen niet voor altijd beschikbaar zullen zijn en dat bestaande producten en materialen op verschillende manieren hergebruikt kunnen worden waardoor de vraag naar natuurlijke bronnen wordt gereduceerd. De inzameling van textiel, zelfs op relatief kleine schaal, levert daar ook een bijdrage aan.

6 Werkwijze en bronnen

Dit rapport is in eerste instantie geschreven op basis van de in de praktijk opgedane ervaring binnen VK Management Consultancy, met de bedoeling daarna aanscherping en aanvulling te vinden in de actuele markt. Die is met name gevonden door desk research en door gesprekken met een nauwkeurig geselecteerde groep van relevante spelers. Tijdens de ontwikkeling van het rapport heeft geregeld afstemming plaatsgevonden, telefonisch, per mail en persoonlijk met de heer Van Dolder van de Biga Groep. Ook is een aantal bezoeken aan marktpartijen gezamenlijk uitgevoerd.

6.1 Bronnen

- Gemeente Utrechtse Heuvelrug, gesprek
- Biga Groep, meerdere gesprekken
- Kringtex Amersfoort, meerdere gesprekken
- Regionale Afvalstoffendienst Hoeksche Waard, gesprek
- Paswerk, gesprek
- Martien Verwer, Meerlanden/RSC Schiphol, gesprek
- Website Rijksoverheid met betrekking tot circulaire economie en LA
- Desk research